

Решение № 50034 от 9.06.2023 г. на ВКС по гр. д. № 2277/2022 г., II г. о., ГК, докладчик съдията Веселка Марева

чл. 290 ГПК,

чл. 587 ГПК,

чл. 53 ЗН, чл. 18 ЗЗД

Производство по чл.
290 ГПК.

Обжалвано е решение № 45 от 26.02.2022 г. по гр. д. № 458/2021 г. на Смолянски окръжен съд, с което е потвърдено решение № 289 от 11.08.2021 г. по гр. д. № 898/2020 г. на Смолянски районен съд в частта, с която съдебна делба е допусната с участие на съделителите В. С. Х., С. С. М. и И. С. Х. с квота по 1/12 ид. ч., както и в частта, с която на А. Б. Д. е определена квота от 3/12 ид. ч. от допуснатите до делба недвижими имоти: приземен етаж с площ 49 кв. м. и първи жилищен етаж с площ 74 кв. м. от триетажна жилищна сграда, построена в поземлен имот пл. № *, в кв. 57 с площ 80 кв. м., както и на стопанска сграда на два етажа с площ от 30 кв. м., построена в поземлен имот пл. № *, в кв. 57 с площ 35 кв. м. по регулационния и кадастрален план на [населено място].

Касационната жалба е подадена от съделителката А. Б. Д. чрез пълномощника адв. Д. К. Твърди се, че неправилно съдът е определил съделителите, които да участват в делбата и квотите им. Според касатора съдът е следвало да отчете, че съделителката Ф. Х., респ. понастоящем нейните наследници, не са оспорили констативния нотариален акт за собственост по давност и легитимиращото действие на нотариалния акт по отношение на тях е запазено.

Ответницата по касационната жалба Х. Б. Д. чрез процесуалния си представител адв. Б. П. моли да не бъде допускано касационно обжалване. Претендира разности. Останалите ответници: В. С. Х., С. С. М., И. С. Х. и Д. Н. Д. не вземат становище. Касационното обжалване е допуснато с определение № 50026 от 19.01.2023 г. на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по въпросите: ползва ли се с доказателствена сила неоспорен и неотменен констативен нотариален акт за собственост на основание придобивна давност и има ли задължение съдът да изследва дали се е осъществило посоченото в нотариалния акт придобивно основание, ако то не е оспорено; как следва да се цени декларация на сънаследник, с която заявява, че няма претенции за сънаследствения имот, който друг сънаследник владее в продължение на повече от 10 години; представлява ли това признание на неизгоден факт.

Върховният касационен съд, състав на Второ гражданско отделение, като разгледа жалбата в рамките на наведените основания, установи следното:

Производството е по иск за съдебна делба във фазата по допускането. Предмет на делбата са приземен етаж с площ 49 кв. м и първи жилищен с площ от 74 кв. м. от триетажната жилищна сграда, построена в поземлен имот № * в кв. 57 с площ от 80 кв. м., както и стопанска сграда от два етажа с площ от 30 кв. м., построена в поземлен имот № * кв. 57 с площ от 35 кв. м., по регулационния и кадастрален план на [населено място]. С първоинстанционното решение делбата е допусната между Х. Б. Д., А. Б. Д., Д. Н. Д., В. С. Х., С. С. М. и И. С. Х. при дялове: по 3/12 ид. ч. за първите трима и по 1/12 ид. ч. за останалите трима.

Въззивната жалба е подадена от А. Б. Д. и тя касае участието в делбата на В. С. Х., С. С. М. и И. С. Х. и квотата на жалбоподателката. Смолянски окръжен съд е потвърдил първоинстанционния акт. Установил е, че делбените имоти са принадлежали на Б. А. П. и С. С. П. Б. П. е починал през 1965 г., а С. П. е починала през 2000 г. и техни наследници са четирите им дъщери: Ф. Б. Х., Х. Б. Д., А. Б. Д. и Ф. Р. О. По време на процеса е починала Ф. Б. Х. и като съделители са конституирани нейните наследници: В. С. Х., С. С. М. и И. С. Х. През 1994 г. Х. Р. Д., съпруг на А. Б. Д., се е снабдил с констативен нотариален акт за собственост по давност на дворно място от 80 кв. м., съставляващо имот пл. № *, участващ в образуването на УПИ *, *, * в кв. 57 по плана на [населено място], общ. Б., заедно с построената в него полумасивна жилищна сграда на три етажа, всеки с площ 80 кв. м. Същата година Х. и А. Д. са дарили на дъщеря си Д. Х. Д. 1/3 ид. ч. от имот пл. № * с площ 80 кв. м. и втория жилищен етаж от жилищната сграда, застроена на 80 кв. м. (този етаж от сградата не е предмет на делбата).

С влезли в сила решения на Смолянски окръжен съд, а именно: решение № 497 от 15.10.2015 г. по гр. д. № 321/2015 г. и решение № 69 от 9.02.2017 г. по гр. д. № 451/2016 г. е признато за установено по отношение на Х. Р. Д. и А. Б. Д., че Ф. Р. О. (ищец по първото дело) и Х. Б. Д. (ищец по второто дело) са собственици по наследство от техните родители Б. А. П. и С. С. П. на по 1/4 ид. ч. от процесните имоти, като е постановена отмяна на издадения на Х. Р. Д. констативен нотариален акт № 59 от 10.02.1994 г. за посочените части. В тези производства ответниците по исковете Х. Р. Д. и А. Б. Д. са поддържали възражение, че са придобили имотите изцяло по силата на давностно владение, което възражение е прието за неоснователно.

С декларация с нотариално заверен подпис от 3.09.2014 г. Ф. Х. е заявила, че няма претенции към имот пл. № * и построената в него триетажна жилищна сграда; че сестра ѝ А. Д. и съпруга ѝ Х. владеят имота повече от 30 години и тя е получила от сестра си обезщетение от 340 лв.

С постановление за възлагане от 5.01.2017 г. на ЧСИ с рег. № * Д. Н. Д. е придобил 1/4 ид. ч. от процесните имоти. Длъжник по изпълнението е Ф. Р. О.. По време на висящността на настоящия процес Д. Д. е дарил на В. С. О. придобитите с постановлението за възлагане идеални части. По делото е отказано заместване на дарителя от надарения като съделител в процеса.

При тази фактическа обстановка въззивният съд е приел, че правилно са определени от районния съд участниците в делбата и квотите им. Дяловете на Х. Б. Д. и Ф. Р. О. (неин правоприменник е Д. Д.) са установени с влезли в сила решения по отношение на Х. Р. Д. и А. Б. Д. В тези производства е отречено претендираното от ответниците по исковете придобиване на имота по давност и е установен наследствения характер на имота, което според съда не може да бъде пререшавано. По-нататък съдът е приел, че съделителката А. Б. Д. не се легитимира като собственик на повече от 1/4 ид. ч. от имота (съпругът ѝ Х. Р. Д. е починал на 23.11.2017 г. и негови наследници наред с нея са децата им З. Х. Д. и Д. Х. Д.). Приел е, че събраните доказателства не установяват манифестиране на индивидуални собственически права от А. и Х. Д. и отблъскване правата на останалите наследници. Представената декларация от Ф. Х. съдът не е ценил като доказателство за придобиване дела ѝ от А. Д., тъй като не е изготвена в изискуемата форма съгласно чл. 18 ЗЗД, нито може да бъде възприета като отказ от наследство по смисъла на чл. 53 ЗН, който винаги трябва да се осъществи изрично и да бъде вписан. Липсата на възражение от страна на Ф. Х. спрямо издадения констативен нотариален акт на А. и Х. Д. съдът е приел, че няма значение за спора. Отказал е да вземе предвид и депозираното по делото писмено становище на съделителя В. С. Х. от 9.02.2022 г., според което той и сестрите му С. М. и И. Х. знаят приживе от майка си Ф. Х., че е продала своя дял на А. Б. Д. и Х. Р. Д., поради което нямат дял и нямат претенции за делбените имоти. Това становище съдът е счел за ирелевантно за спора, още повече, че частично заявява чужди права. Въз основа на горното съдът е приел, че

в делбата следва да участват и наследниците на Ф. Х., които имат общ дял 3/12 или всеки от тях по 1/12 ид. ч., както и че квотата на А. Д. е 3/12 ид. ч., колкото е нейния наследствен дял. По основаниято за допускане на касационно обжалване.

По първия въпрос. Прието е в Тълкувателно решение № 11/2012 г. на ОСГК, че нотариалният акт по чл. 587 ГПК, удостоверяващ принадлежността на правото на собственост, има легитимиращо действие. Актът може да бъде оспорен от лице, което има правен интерес да твърди, че титулярът на акта не е собственик, като това оспорване не се развива по реда на чл. 193 ГПК. Оспорването може да се изразява както в доказване на свои права, противопоставими на тези на титуляра на акта, така и в опровергаване на фактите, обуславящи посоченото в акта придобивно основание. Легитимиращото действие на констативния нотариален акт отпада след успешно провеждане на такова доказване - че титулярът не е бил или е престанал да бъде собственик. Съответно, ако констативният нотариален акт не бъде оспорен от страната, на която се противопоставя, той запазва спрямо нея своето легитимиращо правото на собственост действие.

Затова, когато съсобственик се е снабдил с констативен нотариален акт за собственост на целия имот по давност, то заявеното от друг съсобственик оспорване на правата, произтичащи от нотариалния акт, засяга само дела от съсобствеността на оспорвания, но не и правата на другите съсобственици, които не са оспорили констативния нотариален акт. По отношение на последните констативният нотариален акт запазва своето легитимиращо действие.

По втория въпрос. Практиката на Върховния касационен съд по Решение № 134 от 5.08.2019 г. по гр. д. № 3482/2018 г. на IV г. о., Решение № 70 от 29.05.2013 г. по гр. д. № 579/2012 г. на II г. о., Решение № 56 от 14.05.2021 г. по гр. д. № 3408/2020 г. на I г. о. приема, че признанието на неизгоден за страната факт по делото представлява доказателствено средство, което съдът следва да цени с оглед на всички обстоятелства по делото. Тази практика се поддържа от настоящия състав и следва да намери приложение при разрешаване на спора по същество. В този смисъл, декларацията на съсобственик, с която заявява, че няма претенции към съсобствения имот, който друг съсобственик владее в продължение на повече от 10 години и се е снабдил с констативен нотариален акт по давност, представлява зачитане на изтеклата придобивна давност в полза на този съсобственик и признание на неизгодния факт, че правото на собственост е изгубено поради придобиването му от друго. По касационната жалба.

Въззивното решение е постановено в отклонение от практиката по посочените два правни въпроса. Правилното прилагане на закона по тези въпроси обуславя недопустимост на решението. Съображенията са следните:

Констативният нотариален акт за собственост, издаден през 1994 г. на Х. Д. по време на брака му с А. Д., относно дворното място - имот пл. № * и построената в него триетажна жилищна сграда, не е бил оспорен от сънаследницата Ф. Х. Такова оспорване е извършено от сънаследниците Ф. О. и Х. Д. и техните права (по 1/4 ид. ч.) са признати с влезли в сила решения. Ф. Х. е потвърдила в писмена декларация с нотариално заверен подпис от 2014 г., че признава правата на сестра си А. и съпруга ѝ Х. Изявление в същия смисъл е направено в настоящия процес и от един от нейните наследници В. Х. в писменото му становище от 9.02.2022 г., като с това изявление той ангажира и другите двама наследници на Ф. - дъщерите ѝ С. и И., макар да не е упълномощен от тях. Следователно, налице е извънсъдебно признаване правата по констативния нотариален акт от Ф. Х., както и неоспорване на констативния нотариален акт в рамките на процеса от страна на нейните наследници. При тези обстоятелства съдът в нарушение на чл. 175 ГПК е отказал да цени тези две изявления (на Ф. и на В.), които представляват признание на неизгодни факти. Също в нарушение на закона (чл. 537, ал. 2, пр. 3 ГПК) съдът е отрекъл правата на Х. и А. Д. по нотариалния акт досежно наследствената част на Ф. Х., без тези права да са били оспорени.

При тези изводи следва, че наследниците на Ф. Х. - В. Х., С. М. и И. Х. не се явяват съсобственици и не са легитимирани като участници в делбата, тъй като техните права (общо 1/4 ид. ч.) са придобити по давност от Х. Д. и А. Д. съгласно неоспорения в тази част констативен нотариален акт. Искът за делба по отношение на тези три лица подлежи на отхвърляне. Притежатели на тази 1/4 ид. ч. са А. Д. и наследниците на Х. Д., починал 2017 г., които са самата А. Д. като преживяла съпруга и децата им З. Х. Д. и Д. Х. Д. Визираната 1/4 ид. ч. е придобита по време на брака на двамата съпрузи по давност и представлява съпружеска имуществена общност, при което правата върху нея са: 4/6 ид. ч. за А. Д. и по 1/6 ид. ч. за З. и Д. Отнесени към целия имот дяловете им са: 4/24 ид. ч. за А. и по 1/24 ид. ч. за З. и Д.. А. Д. притежава на свое собствено основание по наследство 1/4 ид. ч., така че общо нейните права възлизат на $(1/4 + 4/24) 10/24$ ид. ч.

З. Д. и Д. Д. обаче не са страни в производството понастоящем. Видно, че Д. Д. е била конституирана като страна по делото с определение на районния съд от 2.08.2018 г. като собственик на дарения ѝ трети етаж. Впоследствие, след смъртта на Х. Д., съдът е указал да се посочат неговите наследници и с определение от 7.01.2019 г. З. Х. Д. е конституиран като наследник, заедно с участващите в процеса други наследници А. и Д.. С първоинстанционното решение искът за делба спрямо З. и Д. е отхвърлен. От страна на З. Д. е подадена въззивна жалба, в която поддържа, че наследниците на Х. Д. следва да участват в делбата, тъй като частта на Ф. Х. е придобита по давност и не е оспорен констативния нотариален акт. В резултат на това обжалване е постановено въззивно решение № 20177 от 3.07.2020 г. по гр. д. № 141/2020 г. на Смолянски окръжен съд, с което е обезсилено първоинстанционното поради неучастие в делбата на И. Х. като един от наследниците на Ф. Х. В мотивите на решението не са разгледани правата на жалбоподателя З. Д., а в диспозитива липсва произнасяне по отхвърлената част на иска, която той е обжалвал. При новото разглеждане пред районния съд първоначално са призовани всички страни. В закрито заседание на 17.05.2021 г. съдът е заличил З. и Д. Д., приемайки че първоинстанционното решение не е обжалвано в отхвърлената част и е влязло в сила. Горният извод не съответства на данните по делото - отхвърлянето на иска е обжалвано и липсва диспозитив за потвърждаването му от въззивната инстанция. Независимо от това, извършеното заличаване е приравнено на прекратяване на производството, което не е било обжалвано. Предвид изложеното е ясно, че с обжалваното въззивно решение делбата е допусната без участие на всички легитимирани съсобственици. Тяхното участие е необходимо под страх от нищожност на делбата /чл. 75 ЗН/, като съдът има задължение служебно да следи за участието на всички съсобственици в процеса по съдебна делба. Ето защо, въззивното решение и потвърденото с него първоинстанционно решение следва да бъдат обезсилени и делото върнато за ново разглеждане на първата инстанция, за да бъдат конституирани като съделители З. Х. Д. и Д. Х. Д. и да се осигури тяхното право на участие в процеса на три инстанции (виж разясненията в т. 6 на Тълкувателно решение № 1/2013 г. на ОСГТК). При новото разглеждане съдът следва да се произнесе със съответен диспозитив както по участието в делбата на посочените лица, така и по участието на В. Х., С. М. и И. Х. Разноски за настоящето производство не се присъждат. Направените такива следва да бъдат присъдени при решаването на спора по същество в зависимост от изхода му. Водим от горното и на основание Върховният касационен съд, състав на II г. о. РЕШИ:

ОБЕЗСИЛВА въззивно решение № 45 от 26.02.2022 г. по гр. д. № 458/2021 г. на Смолянски окръжен съд и потвърденото с него решение № 289 от 11.08.2021 г. по гр. д. № 898/2020 г. на Смолянски районен съд в частта за лицата, които следва да участват в допуснатата съдебна делба и дяловете им.

ВРЪЩА делото на Смолянски районен съд за ново разглеждане от друг състав, което да започне с конституиране на З. Х. Д. и Д. Х. Д. Решението е окончателно.

Данни за делото и връзка с други актове:

- Допълнителна информация за Дело № 2277/2022 г. по описа на П г. о., ГК на ВКС - виж тук
- Образувано във връзка с Дело № 458/2021 г. на Окръжен съд - Смолян - виж Решение № 45 от 28.02.2022 г. на Окръжен съд - Смолян по в. гр. д. № 458/2021 г.